

निमेषणी स्त्री निमिषन्तया नि+मिष-करणे ल्युट् ङीप् ।

नेत्रैकत्वान्निते निमेषसाधने चिराभेदे निमिषशब्दे इयम् ।

निमेषकृच् पु० निमेषं तत्कालं व्याप्य रोचते कृच्-ङिप् ।

अद्योते निमेषा० निमेषद्युदाद्योऽप्यत्र तस्य कस्यकाव-
माद्यद्योतनात् तद्यात्वम् ।

निम्न ति० नि+न्ना-क । १। गौचे २। गभीरे (नावाङ्) अमरः ।

“पयश्च निम्नाभिमुखं गतोपवेत्” कुमा० “आपो न
निम्नैर्दभिर्जिगत्तवः” ऋ० १०।७८।५ “प्रयाति नि-
म्नाभिमुखं नवोदकम्” ऋतुसं० इत्यादिषु उतापेहना-
ज्जाते शचिज्जभेदे शब्दार्थचि० ।

निम्नगा स्त्री निम्नं गच्छति गम-ङ् । १। नदीनाम् शची-
गामिनि ति० “अनुरोदितोश्च कश्चन पत्निषां विदतेन
वत्सन्तयेन निम्नगाः” माघः “उदधेरिव निम्नगाश्चेत्य-
भवज्ञास्य विमानना कचित्” रघुः ।

निम्न पु० निवि-सेचने कृच् वययोरैक्यात् नः । (निम्) ज्ञाते
इच्छे अमरः “निम्नः योतो लघुर्ग्रीही कटुपाकोऽग्नि-
वातहृत् । अहृद्यः अमट्टः काष्ठज्वराश्चिकित्ति
प्रभुत् । निम्बपत्रं प्लुतं नेत्रां कृमिपित्तविम-
षुत् । वातघ्नं कटुपाकञ्च सर्वाण्येककुष्ठमुत् । निम्बं
फलं रसे तिक्तं पाके तु कटु भेदनम् । क्षिणं लघुष्वं
कुष्ठं तुल्यार्थः कृमिमेहहृत्” । निम्बशाकटुषाः
“निम्बस्य कोमलद्वानि हृद्यलक्षणाऽप्येते सप्त
वैश्वतक्रयुक्तान् । शाकीयतण्डु-कष्यान् सह रामठेन
आचारितान् ददति रोचनमेव वेष्टात्” । “करञ्जनिम्ब-
जफलं कृमिकुष्ठप्रमेहजित् । निम्बतेजस्तु कुष्ठं तिक्तं
कृमिहरम् परमिति राजवल्लभः । “अमरं निम्बपत्रञ्च
योऽस्ति मेघगते रवौ । अतिरोषान्वितस्तस्य तण्डुः किं
करिष्यति” ति० त० । पञ्चां तिथौ तज्जलानिषेपो यथा
“कञ्चुकी जायते दिव्ये तिर्यग्वीनिश्च निम्बके” ति० त० ।
तिथिभेदे वज्रैः कौ । निम्बक रत्नम् स्त्राचै क ।

निम्बतृक् पु० निम्ब इव तत्संज्ञको वा तद्वः । १। मन्दारवृक्षे
अमरः । २। निम्बसंज्ञके ततो न । (राजनि० ।

निम्बवीज पु० निम्बस्य बीजमिव बीजं यस्य । राजादनीदृशे
निम्बे स्त्री निवि-सेचने कृच् वययोरैक्यात् नः । (कागजी-
नेव) अमरभेदे ततः स्त्रार्थे क, वा लुप्तः अभिधानात्
प्रत्यम् । निम्बक निम्बस्य तत्त्वार्थे पु० । तस्य फलम् अथ
तस्य कृषि । तत्तु फले न० “निम्बूकफलं वातघ्नं दीपनं
वाचनं वृषु । निम्बकं कृमिघ्नं हृन्नाशनं तीक्ष्णमण्डु

दरपहापहम् । वातपित्तकफशूलिने कृतं कष्टमदृश-
चिरोचनम् परम् । निदोषवृद्धिष्वयमारोगनिषीदितानां
विषविष्णुनामा । मन्त्रपदे वज्रगुदे प्रदियं विष्णुचिकायां
सुनयो वदन्ति भावप्र० । “भागैकं निम्बुकं तोषं षष्ठभागं
शर्करोदकम् । खवल्गुसरिषोनिम्नं पानकं पानकोत्त-
मम् । निम्बूकफलमपि पानमत्यन्तं वातनाशनम् । वज्रि-
दीप्तिवरं कृष्णं वनकाहारपाचकम्” राजनि० ।

निम्बोच्च पु० नि+न्नु-भवे वज्र । अक्षगमने “कृष्णदुमन्धि
निम्बोच्च” भाग० १।२।८। भावे ल्युट् निम्बोचन तत्त्वार्थे
न० आधारे ल्युट् ङीप् कृष्णोक्त्याने पुरीभेदे स्त्री ।
“पञ्चाह् वाचशीं निम्बोचनीं नाम” भाग० ५।३।१।५

निम्बोच्चि पु० बहुवच्ये मत्तमानन्दपस्य पुत्रभेदे “भक्तमानस्य
निम्बोच्चिः किंकाशो हृष्यिरेव च” भाग० ६।२४।५

नियत ति० नि+यम-क्त नितरां यतते यत-कृच् वा ।
१। यते २। नियमकारिणि ३। नियमयुते “नियतो यमस्य
नियतं मतिं यथा” माघः । कर्मणि क्त । १। तनियसे
च । “प्रत्येकं नियतं काष्ठमात्मनो यतमादिशेत् ।
प्रायश्चित्तसुपासीनो वाग्यतस्त्रिषवधं स्मृयेत्” प्रा० त०
बृहद्विहितौ । “पाणिपहयिका मन्त्रा निवतं दार-
वण्यम्” उद्वा० ४०। १। “अन्यथाविहितं निवतं
पूर्वस्मिता” भाषा० ।

नियताप्ति स्त्री नियता निश्चिता आप्तिः । शा० द० उक्ते
नास्ते प्रारब्धकार्यस्य अवस्थाभेदे अवस्था विभज्य
“अपायाभावतः प्राप्तिर्नियताप्तिर्विनिश्चिता” अपाया-
भावादिर्घोरितैकालफलप्राप्तिर्नियताप्तिः । यथा रत्ना-
वल्याम् “राजा देवीप्रसादनं त्यक्त्वा नान्यमलोपायं
पश्यामीति” देवीकृष्णपायायस्य प्रसादनेन निवारणा-
द्वियतफलप्राप्तिः क्षणिकता” शा० द० ।

नियति स्त्री नियत्यतेऽनया नि+यम-करणे क्तिन् । १। भगव्ये
देवे अमरः “नियतिं लोक इवावुबध्यते” किरा० ।
“आद्यादितस्य तमसा नियतेनियोमात्” माघः “निय-
तिस्तनियवरहिताम्” काव्यप्र० । २। श्वरेत्याभेदे अवि-
द्यायाम् । “महामायेत्यविद्येति नियतिर्भौहनीति
च । प्रकृतिवैचनेत्येव तवेच्छाऽनन्त ! चोच्यते” उद्वा० ४०-
नरम् । करणे क्तिच् ङीप् । दुर्गायां देव्यां स्त्री “ऋतिः
संस्मरणाद्देवी नियतो च निवामतः” देवीपु० ।

नियन्त ति० नि+यम-श्च् । १। नियमकारिणि वासके
क्षिवां ङीप् । २। नियमनकारिणि वारणौ पु० अमरः